

УДК 336.64

Ярова Любов Григорівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Яровая Любовь Григорьевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры управления и администрирования
Мелитопольский государственный педагогический университет
имени Богдана Хмельницкого*

Iarova Liubov

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Administration
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*

**УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ
УМОВАХ**

**УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ В СОВРЕМЕННЫХ
УСЛОВИЯХ**

**PROFIT MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE IN CURRENT
CONDITIONS**

Анотація. У роботі розглянуто прибуток як економічну категорію, який дозволяє вирішувати відразу кілька найважливіших завдань суб'єкта господарювання: є основним внутрішнім джерелом поточного і довгострокового розвитку підприємства; інструментом впливу на дивідендну політику і ринкову вартість підприємства; індикатором

фінансового оздоровлення підприємства та його конкурентоспроможності і кредитоспроможності; істотним стимулом для власника в питаннях організації та розширенні бізнесу; ресурсом з виконання підприємством зобов'язань перед державою і джерелом задоволення соціальних потреб суспільства.

Визначено, що сутність прибутку визначається контрольною, відтворювальною, стимулюючою, бюджетоутворюючою та соціальною функціями в системі фінансового менеджменту. На підставі поданих у роботі матеріалів досліджено, що основними завданнями управління прибутком є забезпечення: максимізації розміру прибутку; оптимальної пропорційності між рівнем сформованого прибутку і допустимим рівнем ризику; виплати необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства; формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку в відповідності до завдань розвитку підприємства в майбутньому періоді; ефективності програм участі персоналу в прибутку.

Узагальнено, що основні методи управління прибутком це: економічні, організаційно-розпорядчі і соціально-психологічні та сформовано вимоги до адекватності цього процесу.

На основі проведеного в роботі аналізу досліджень було сформульовано, що управління прибутком - це комплекс управлінських рішень, заснований на використанні внутрішньофірмових ресурсів і спрямований на отримання таких фінансових результатів суб'єктів господарювання, які б забезпечили оптимальний розмір сформованого прибутку з урахуванням тактичних та стратегічних завдань, що стоять перед фінансовим менеджментом підприємства.

Ключові слова: прибуток, дохід, управління прибутком, фінансові ресурси, аналіз.

Аннотация. В работе рассматривается прибыль как экономическая категория, которая позволяет решать сразу несколько важнейших задач субъекта хозяйствования: является основным внутренним источником текущего и долгосрочного развития предприятия; инструментом влияния на дивидендную политику и рыночную стоимость предприятия; индикатором финансового оздоровления предприятия и его конкурентоспособности и кредитоспособности; существенным стимулом для собственника в вопросах организации и расширения бизнеса; ресурсом по выполнению предприятием обязательств перед государством и источником удовлетворения социальных потребностей общества.

Определено, что сущность прибыли определяется контрольной, воспроизводственной, стимулирующей, бюджетобразующей и социальной функциями в системе финансового менеджмента. На основании представленных в работе материалов исследовано, что основными задачами управления прибылью является обеспечение: максимизации размера прибыли; оптимальной пропорциональности между уровнем сформированной прибыли и допустимым уровнем риска; выплаты необходимого уровня дохода на инвестированный капитал собственникам предприятия; формирование достаточного объема финансовых ресурсов за счет прибыли в соответствии с задачами развития предприятия в предстоящем периоде; эффективности программ участия персонала в прибыли.

Обобщены основные методы управления прибылью это: экономические, организационно-распорядительные и социально-психологические и сформированы требования к адекватности этого процесса.

На основе проведенного в работе анализа исследований было сформулировано, что управление прибылью - это комплекс управленческих решений, основанный на использовании внутрифирменных ресурсов и

направленный на получение таких финансовых результатов субъектов хозяйствования, которые бы обеспечили оптимальный размер сформированной прибыли с учетом тактических и стратегических задач, стоящих перед финансовым менеджментом предприятия.

Ключевые слова: *прибыль, доход, управление прибылью, финансовые ресурсы, анализ.*

Summary. *The work examines profit as an economic category, which allows to solve several significant tasks of a business entity at once: it is the main internal source of the current and long-term development of an enterprise; an instrument of influence on the dividend policy and the market value of the enterprise; an indicator of the financial recovery of an enterprise and its competitiveness and creditworthiness; a significant incentive for the owner in organizing and expanding the business; a resource for the enterprise to fulfill its obligations to the state and a source of meeting the social demands of society.*

It has been defined, that the nature of profit is determined by the control, reproduction, stimulating, budget-forming and social functions in the financial management system. On the basis of the materials presented in the work, it was investigated that the main objectives of profit management is to ensure: maximization of the profit amount; optimal proportionality between the level of generated profit and the acceptable level of risk; payment of the required level of return on invested capital to the owners of the enterprise; formation of a sufficient amount of financial resources at the expense of profit, according to the objectives of the enterprise development in the forthcoming period; the effectiveness of employee participation programs.

The main methods of profit management are summarized: economic, organizational and administrative and socio-psychological, along with requirements for the adequacy of this process are formed.

Based on the analysis of the research carried out in the work, it was formulated that profit management is a complex of management decisions founded on the use of internal resources and aimed at obtaining such financial results of business entities that would ensure the optimal amount of generated profit, taking into account the tactical and strategic tasks facing financial management of the enterprise.

Key words: *profit, income, profit management, financial resources, analysis.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах прибуток є однією з основних цілей підприємницької діяльності і найважливішим ресурсом при реалізації процесів управління фінансами. Істотність ролі прибутку у розвитку суб'єкта господарювання та забезпеченні інтересів всіх учасників процесу відтворення призводить до необхідності вивчення механізму ефективного управління прибутком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні питання управління прибутком знайшли відображення в роботах І.Ю. Єпіфанової [1], М.В. Афанасьєва [2], Л.Н. Кирилової [3], О.М. Толмачова [6], П.І. Баширової [7], Г.П. Звір'яко [8] та ін.

І.Ю. Єпіфанова розглядає прибуток як найпростішу і одночасно найбільш складну категорію ринкової економіки. Він є основною і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним мотивом діяльності підприємств в цій економіці [1, с. 189-192].

М.В. Афанасьєва стверджує, що як економічна категорія прибуток виражає «чистий дохід», створений у сфері матеріального виробництва. На рівні підприємства прибуток є частиною його чистого доходу, що залишається після вирахування із доходів підприємства пов'язаних з ними витрат. Прибуток розглядають як частину чистого доходу підприємства,

отриманого на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик підприємницької діяльності [2, с. 585].

Але незважаючи на досить велику кількість наукових досліджень з цієї теми, питання щодо розробки шляхів управління прибутком підприємства досі залишаються актуальними.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження прибутку як економічної категорії, визначення його функцій і значення в системі фінансового менеджменту, а також розробка дієвих механізмів управління прибутком суб'єкта господарювання.

Виклад основного матеріалу. Прибуток дозволяє вирішувати відразу кілька найважливіших завдань суб'єкта господарювання. Він є основним внутрішнім джерелом поточного і довгострокового розвитку підприємства; інструментом впливу на дивідендну політику і ринкову вартість підприємства; індикатором фінансового оздоровлення підприємства та його конкурентоспроможності і кредитоспроможності; істотним стимулом для власника в питаннях організації та розширенні бізнесу; ресурсом з виконання підприємством зобов'язань перед державою і джерелом задоволення соціальних потреб суспільства.

Сутність прибутку визначається його наступними основними функціями:

1. Контрольна функція. Прибуток характеризує економічний ефект від діяльності підприємства як її кінцевий фінансовий результат. На результат реалізації цієї функції впливають залежні і не залежні від підприємства фактори.

2. Відтворювальна функція. Прибуток - одне з джерел розширеного відтворення.

3. Стимулююча функція. Прибуток є єдиним джерелом формування фондів і соціального розвитку, виплати доходів власникам, впровадження НТП.

Ця функція обумовлена тим, що прибуток одночасно фінансовий результат і основний елемент фінансових ресурсів підприємства, який забезпечує реалізацію принципу самофінансування. У цій функції проявляється регулююча функція фінансів.

4. Бюджетоутворююча функція. Прибуток - головне джерело формування доходів бюджетної системи країни. Ця функція прибутку пов'язана з функціонуванням фінансів держави та виконанням ними перерозподільної та регулюючої функцій, що обумовлює необхідність розробки податкової політики держави.

5. Соціальна функція. Прибуток - джерело коштів для реалізації соціальної відповідальності бізнесу [3].

Проблема управління прибутком на підприємстві є надзвичайно актуальною в сучасних умовах господарювання та на багатьох рівнях економічного розвитку країни. Це можна пояснити тим, що прибуток є важливим показником для визначення оцінки діяльності будь-якого підприємства та є вагомим джерелом фінансування розширеного відновлення ресурсів. Він є важливим інструментом, який стимулює розвиток економіки держави в цілому або окремого підприємства тощо [4, с.144].

Важливість ролі прибутку у розвитку суб'єкта господарювання та забезпеченні інтересів його власників і персоналу визначає необхідність ефективного і безперервного управління прибутком.

Головною метою управління прибутком є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періодах. Ця головна мета покликана здійснювати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави та персоналу підприємства [5, с. 112].

Головна мета управління прибутком дозволяє сформулювати основні його завдання:

1. Забезпечення максимізації розміру прибутку, що формується, за рахунок відповідного ресурсного потенціалу підприємства та ринковій кон'юнктурі.

2. Забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем сформованого прибутку і допустимим рівнем ризику.

3. Забезпечення високої якості сформованого прибутку.

4. Забезпечення виплати необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства.

5. Забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку в відповідності до завдань розвитку підприємства в майбутньому періоді.

6. Забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства. Це завдання повинно забезпечувати максимізацію добробуту власників у перспективному періоді. Темп зростання ринкової вартості значною мірою визначається рівнем капіталізації прибутку, отриманого підприємством у звітному періоді.

7. Забезпечення ефективності програм участі персоналу в прибутку. Програми участі персоналу в прибутку, покликані гармонізувати інтереси власників підприємства і його найманих працівників, повинні з одного боку ефективно стимулювати трудовий внесок цих працівників у формування прибутку, а з іншого боку - забезпечувати досить прийнятний рівень їх соціального захисту, який держава в сучасних умовах повністю забезпечити не в змозі [6].

Функціональна спрямованість об'єктів управління прибутком за загальноприйнятими стандартами виділяє два основних їх види: управління формуванням прибутку; управління розподілом і використанням прибутку [6].

Процес управління прибутком підприємства базується на певному механізмі. У структуру механізму управління прибутком входять наступні елементи:

1. Державне правове та нормативне регулювання питань формування та розподілення прибутку підприємства. Прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють формування і розподіл прибутку підприємства, являє собою один з напрямків економічної політики держави. Законодавчі та нормативні засади цієї політики регулюють утворення і розподіл прибутку підприємств у різних формах. До числа основних із цих форм належать: податкове регулювання; регулювання механізму амортизації основних фондів і нематеріальних активів, регулювання розмірів відрахувань прибутку в резервний фонд, регулювання мінімальних розмірів заробітної плати та інші.

2. Ринковий механізм регулювання формування та використання прибутку підприємства.

Попит і пропозиція на товарному і фінансовому ринках формують рівень цін на продукцію, вартість залучення кредитів, прибутковість окремих цінних паперів, середню норму прибутковості капіталу і т. п. у міру поглиблення ринкових відносин роль ринкового механізму регулювання, формування та використання прибутку підприємства зростатиме.

3. Внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу та використання прибутку підприємства. Механізм такого регулювання формується в рамках самого підприємства, відповідно регламентуючи ті чи інші оперативні управлінські рішення з питань формування, розподілу та використання прибутку. Так, ряд цих аспектів може регламентуватися вимогами статуту підприємства. Окремі з цих аспектів регулюються сформованою на підприємстві цільовою політикою управління прибутком. Крім того, на підприємстві може бути розроблена і

затверджена система внутрішніх нормативів і вимог з питань формування, розподілу та використання прибутку.

4. Система конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком. У процесі аналізу, планування та контролю формування та використання прибутку використовується широка система методів, за допомогою яких досягаються необхідні результати. До числа основних відносять методи: техніко-економічних розрахунків, балансовий, економіко-статистичні, економіко-математичні, порівняння та інші [6].

Детальніше зупинимося на методах управління прибутком, які розділимо на три типи (рис. 1).

Рис. 1. Методи управління прибутком підприємства

Джерело: складено на основі [7]

1. Економічні методи управління прибутком підприємства - система заходів, яка впливає на виробництво не прямо, а побічно, за допомогою економічних стимулів та важелів і орієнтує діяльність підприємства та його працівників у потрібному для суспільства напрямі, яка включає в себе:

Планування, як процес розробки та прийняття цільових установок кількісного та якісного характеру та визначення шляхів найбільш ефективного їх досягнення. Результат планування є план або сукупність (система) планів. Мета планування полягає в своєчасному виявленні засобів та альтернатив, які знижували б ризик прийняття помилкових рішень.

Економічний аналіз являє собою систематизовану сукупність аналітичних процедур, що мають на меті отримання висновків та рекомендацій економічного характеру щодо об'єкта.

Економічне стимулювання система заходів, що використовує матеріальні засоби з метою спонукати учасників виробництва працювати для створення суспільного продукту. Характер, форми і методи економічного стимулювання залежать від виробничих відносин суспільства.

Ціноутворення - невід'ємна частина політики держави. Основна мета цінової політики - підтримання паритетних відносин між галузями національної економіки, створення умов для підвищення прибутковості виробництва, збільшення обсягів продукції, а також захист вітчизняних товаровиробників від імпортованих за демпінговими цінами товарів.

Податкова політика - основний інструмент держави, що забезпечує, з одного боку, існування її самої, з іншого - регулювання економіки суспільства в цілому. Податки зачіпають і проблему національної безпеки країни, так як непродумана податкова політика може за порівняно короткий термін паралізувати реально діючу економіку.

2. Організаційно-розпорядчі методи управління прибутком підприємства засновані на правах і відповідальності людей на всіх рівнях господарювання.

Організаційно - розпорядчі методи включають прийоми і способи впливу суб'єкта управління на його об'єкт за допомогою сили і авторитету влади – указів, законів, постанов, наказів, розпоряджень, інструкцій і т. д., вони встановлюють обов'язки, права, відповідальність кожного керівника і підлеглого (виконавця), а також кожної ланки і рівня управління. Організаційно-розпорядчі методи забезпечують персональну відповідальність працівників апарату управління за виконання завдань вищестоящих органів влади.

Розпорядчі та дисциплінуючі методи управління завжди діють спільно з організаційно-стабілізуючими, забезпечуючи регламентування, нормування та інструктування.

3. Соціально-психологічні методи управління прибутком підприємства засновані на формуванні світогляду і розвитку громадської думки щодо моральних цінностей - добра і зла, ставлення до особистості і т. д.

Об'єктами управління за допомогою соціально-психологічних методів є: особистісні характеристики працівників, а також їх психологічні та психофізіологічні особливості; способи організації праці та робочих місць; система підбору, розстановки, підготовки та перепідготовки кадрів; інформаційне забезпечення та його використання; система стимулювання працівників; морально-психологічний клімат в колективі; соціально-побутові умови працівників; інфраструктура регіону [7].

Стратегічна орієнтація системи управління прибутком визначається в розрізі перспективних орієнтирів діяльності підприємства на основі аналізу, оцінки і прогнозування стану ринкового середовища, визначення рівня отриманого прибутку і можливостей управління ним з метою його

оптимізації. Розробка альтернативних варіантів вирішення тактичних і стратегічних завдань, а також можливість моделювання альтернативних варіантів в концепції інтегрованості управління прибутком із загальною системою управління підприємством є одним з основних елементів управління прибутком [8, с. 28-36].

Отже, управління прибутком - це комплекс управлінських рішень, заснований на використанні внутрішньофірмових ресурсів і спрямований на отримання таких фінансових результатів суб'єктів господарювання, які б забезпечили оптимальний розмір сформованого прибутку з урахуванням як тактичних, так і стратегічних завдань, що стоять перед фінансовим менеджментом підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У роботі розглянуто прибуток як економічну категорію, а також визначено його функції і місце в системі фінансового менеджменту.

На підставі поданих у роботі матеріалів досліджено мету, завдання, елементи прибутку, а також методи і механізм управління прибутком та вимоги до адекватності цього процесу. Методи управління прибутком розглянуті в роботі досить докладно та сформульовано визначення процесу управління прибутком.

Подальші дослідження дозволять конкретизувати місце процесу управління прибутком в системі фінансового менеджменту суб'єкта господарювання.

Перспективою подальших досліджень є розробка механізмів антикризового управління підприємством.

Література

1. Єпіфанова І.Ю. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності / І.Ю. Єпіфанова, В.С. Гуменюк // Економіка та

- суспільство. 2016. Вип. 3. С. 189-192. URL:
<http://economyandsociety.in.ua>
2. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства: підручник / М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. 585 с.
 3. Кириллова Л.Н. Виды прибыли в системе управления прибылью / Л.Н. Кириллова. URL: economicarggu.ru/2009_2/kirilova.pdf
 4. Сучасні проблеми економічного розвитку України: монографія/ за ред. О.В. Ольшанської, А.О. Мельник, Т.Є. Воронкової. К. : ТОВ «ДКС центр», 2018. 184 с. С. 144.
 5. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] / [за заг. ред. І.О. Шкільник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.]. К.: Центр учбової літератури, 2016. 368 с.
 6. Толмачев О. М. Проблемы совершенствования управления прибылью современного предприятия в условиях рынка / О.М. Толмачев. URL: www.mer177.com/st_tolmachev.php
 7. Баширова П.И. Методы управления прибылью предприятия / П.И. Баширова, И.А. Чеховская. URL: www.ubv.esrae.ru/pdf/2013/1/24.doc
 8. Звірько Г.П. Методичні підходи щодо аналізу прибутковості господарської діяльності господарського суб'єкта господарювання / Г.П. Звірько // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». 2011. № 7. С. 28-36.

References

1. Jepifanova I.Ju. Prybutkovistj pidpryjemstva: suchasni pidkhody do vyznachennja sutnosti / I.Ju. Jepifanova, V.S. Ghumenjuk // Ekonomika ta suspiljstvo. 2016. Vyp. 3. S. 189-192. URL:
<http://economyandsociety.in.ua>
2. Afanasjjev M. V. Ekonomika pidpryjemstva: pidruchnyk / M. V. Afanasjjev, O. B. Plokha. Kh. : VD «INZhEK», 2013. 585 s.

3. Kirillova L.N. Vidy pribyli v sisteme upravleniya pribylyu / L.N. Kirillova.
URL: economicarggu.ru/2009_2/kirilova.pdf
4. Suchasni problemy ekonomichnogho rozvytku Ukrainy: monohrafija/ za red. O.V. Olshanskoji, A.O. Melnyk, T.Je. Voronkovoji. K. : TOV «DKS centr», 2018. 184 s. S. 144.
5. Finansovyj analiz: [navchalnyj posibnyk] / [za zagh. red. I.O. Shkoljnyk, I.M. Bojarko, O.V. Dejneka ta in.]. K.: Centr uchbovoji literatury, 2016. 368 s.
6. Tolmachev O. M. Problemy sovershenstvovaniya upravleniya pribylyu sovremennogo predpriyatiya v usloviyakh rynka / O.M. Tolmachev. URL: www.mepi77.com/st_tolmachev.php
7. Bashirova P.I. Metody upravleniya pribylyu predpriyatiya / P.I. Bashirova, I.A. Chekhovskaya. URL: www.ubv.esrae.ru/pdf/2013/1/24.doc
8. Zvirjko Gh.P. Metodychni pidkhody shhodo analizu prybutkovosti ghospodarskoji dijalnosti ghospodarskogho sub'jekta ghospodarjuvannja / Gh.P. Zvirjko // Visnyk Nacionaljnogho tekhnichnogho universytetu «Kharkivs'kyj politekhnichnyj instytut». 2011. # 7. S. 28-36.